

BIZNES I ZARZĄDZANIE

PROGRAM

NAUCZANIA

Z ROZKŁADEM MATERIAŁU

zakres podstawowy

OGÓLNE ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Wstęp

Od września 2023 roku w uczniowie szkół ponadpodstawowych rozpoczną naukę przedmiotu **biznes i zarządzanie**, który zastąpi dotychczas nauczane **podstawy przedsiębiorczości**. Głównym celem BiZ jest wyposażenie młodych ludzi w kompetencje 4K (kooperacja, komunikacja, kreatywność, krytyczne myślenie), co pozwoli im na sprawne funkcjonowanie w świecie finansów, zarządzania oraz na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy. Nauczane treści mają mieć głównie wymiar praktyczny i w dużym stopniu wykorzystywać pracę w grupach, analizę case studies, kształtowanie kompetencji liderkich, spotkania z przedsiębiorcami i praktykami biznesu.

Nowoczesne i praktyczne nauczanie pozwoli ukierunkować aktywność uczniów na zdobywanie wiedzy merytorycznej, nabywanie nowych umiejętności, kształtowanie zachowań przedsiębiorczych oraz naukę świadomego i planowanego działania.

Ważne jest, aby powiązać proces nauczania z rzeczywistymi sytuacjami z życia codziennego – co pozwoli przenieść treści teoretyczne na otaczającą rzeczywistość i dostrzec powiązania teorii z praktyką, a także umożliwi łatwiejsze zapamiętywanie i kojarzenie faktów. Istotne jest również, aby młodzież, zdobywając i poszerzając wiedzę z zakresu **biznesu i zarządzania**, mogła korzystać z doświadczeń przedsiębiorców oraz informacji dostępnych na co dzień w środkach masowego przekazu.

Koncepcja programu

Prezentowany program nauczania składa się z siedmiu bloków tematycznych, których kolejność odzwierciedla naturalną drogę młodego człowieka, wkraczającego w świat gospodarki.

Blok 1: (JA) *Osoba przedsiębiorcza*

Blok 2: (JA) *Pracuję zawodowo*

Blok 3: (JA) *Działam w grupie*

Blok 4: (JA) *Funkcjonuję w gospodarstwie domowym*

Blok 5: (JA) *Zarządzam pieniędzmi*

Blok 6: (JA) *Rozumiem gospodarke*

Blok 7: (JA) *Planuję działalność gospodarczą*

Kolejność bloków nie jest przypadkowa – młodzież najczęściej już na etapie szkoły ponadpodstawowej szuka możliwości okazjonalnego zarobkowania, spotyka się z pracą zespołową, obserwuje aktywność gospodarczą swojej rodziny i często w niej uczestniczy, by w końcu pomyśleć o własnej działalności gospodarczej. W myśl tej idei pierwszy blok tematyczny dotyczy wnikliwej analizy własnych zasobów w kontekście bycia osobą przedsiębiorczą oraz możliwości ich wykorzystania w życiu osobistym i gospodarczym. Drugi skoncentrowany jest na zagadnieniach związanych z planowaniem kariery zawodowej oraz funkcjonowaniem na rynku pracy. W bloku trzecim poruszane są zagadnienia związane ze współdziałaniem w zespole: komunikacją interpersonalną, organizacją pracy i zarządzaniem czasem, realizacją projektów. Problematyka bloku czwartego oscyluje wokół życia codziennego w gospodarstwie domowym, obejmując takie treści jak: budżet, prawa konsumenta, podatki i ubezpieczenia. Blok piąty rozwija treści związane z szeroko rozumianym zarządzaniem własnymi pieniędzmi: przemyślanym i racjonalnym korzystaniem z usług bankowych oraz formami inwestowania i oszczędzania. Blok szósty obejmuje problematykę funkcjonowania gospodarki rynkowej, uwzględniając działanie mechanizmu rynkowego, fundamentalne wartości oraz przedsiębiorczość i innowacyjność. Ostatni, siódmy blok tematyczny kieruje młodych ludzi w stronę prowadzenia własnej działalności gospodarczej, łącznie z przygotowaniem koncepcji własnego biznesu.

PODSTAWA PROGRAMOWA

zgodnie z ROZPORZĄDZENIEM MINISTRA EDUKACJI I NAUKI1) z dnia 6 lutego 2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dziennik Ustaw 2023 r. poz. 314)

Biznes i zarządzanie

Zmienność i złożoność współczesnego świata stawiają szczególne wyzwania przed młodzieżą, która musi posiadać ugruntowane kompetencje przedsiębiorcze, aby móc sprostać tym wyzwaniom. Głównym celem przedmiotu jest wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności oraz kształtowanie postaw, które pozwolą na aktywne działanie i odnoszenie sukcesów na różnych polach – nie tylko w wymiarze biznesowym, lecz także prywatnym, rodzinnym, zawodowym i społecznym. Złożoność otaczającej nas rzeczywistości sprawia, że zakres treści kształcenia przedmiotu stanowi syntezę wybranych elementów wiedzy z zakresu zarządzania, w tym szczególnie zarządzania projektami, ekonomii, finansów osobistych, funkcjonowania rynku pracy, socjologii, psychologii i prawa. W ramach przedmiotu uczniowie zapoznają się z podstawowymi kategoriami, mechanizmami i procesami ekonomicznymi oraz ich uwarunkowaniami instytucjonalnymi, behawioralnymi, kulturowymi i rynkowymi. Postawy przedsiębiorcze i wspierające je umiejętności powinny zatem wynikać pośrednio z tej wiedzy. W procesie kształcenia uczniowie dowiadują się, jak – podejmując indywidualne wybory – działać przedsiębiorczo (w tym prowadzić własny biznes), a zarazem być społecznie odpowiedzialnym. Treści kształcenia przedmiotu uwzględniają kompetencje w zakresie przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej. Uzasadnia to konieczność przyjęcia szeroko zakrojonej koncepcji przedmiotu, która zakłada, że dzięki wyposażeniu uczniów w wiedzę ekonomiczną i finansową kształtuje się ich umiejętności elastycznego zachowania na rynku pracy i zarządzania oraz rozwija cechy przywódcze. Niezmiernie ważne jest także kształtowanie u uczniów szacunku do wartości będących fundamentem gospodarki rynkowej i społecznie odpowiedzialnego biznesu, a także postaw etycznych i gotowości do ich przestrzegania w życiu.

Efekty kształcenia dla przedmiotu biznes i zarządzanie w zakresie podstawowym są ukierunkowane głównie na kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych (w tym zarządzania sobą i finansami osobistymi) oraz związane z podstawowymi umiejętnościami dotyczącymi analizy elementów otoczenia biznesowego pod kątem identyfikacji możliwych szans na uruchomienie własnej działalności gospodarczej, ale również z przygotowaniem do wejścia na rynek pracy. Natomiast efekty kształcenia dla przedmiotu biznes i zarządzanie w zakresie rozszerzonym koncentrują się na opracowaniu planu przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego, a następnie realizowaniu projektu zespołowego, co pozwoli pogłębić kompetencje przywódcze (w tym kierowania zespołem projektowym) i umiejętności zarządzania przedsiębiorstwem, a także rozszerzonej analizy otoczenia społeczno-gospodarczego w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Realizacja zakładanych celów przedmiotu wymaga stosowania w procesie edukacyjnym nowoczesnych metod kształcenia, w tym uczenia się przez działanie, oraz środków dydaktycznych wykorzystujących nowe technologie i narzędzia cyfrowe.

Biznes i zarządzanie. Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Wiedza.

1. Charakteryzowanie elementów kompetencji przedsiębiorczych, wyjaśnianie zależności zachodzących między nimi i rozumienie ich roli we współczesnym świecie.
2. Rozumienie znaczenia i wyzwań pracy zespołowej oraz poznanie technik ją wspomagających.
3. Charakteryzowanie etapów zarządzania projektami.
4. Identyfikowanie podstawowych rodzajów ryzyk związanych z realizacją projektów.
5. Wyjaśnianie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej, powiązań między jej podmiotami i poznanie roli państwa w procesach gospodarczych.
6. Zaznajomienie się z prawami i instytucjami chroniącymi konsumenta.
7. Rozumienie różnych postaw ludzi wobec pieniędzy oraz konsekwencji wynikających z tych postaw.
8. Charakteryzowanie usług finansowych ważnych dla gospodarstwa domowego.
9. Rozumienie metod aktywnego poszukiwania pracy.
10. Wyjaśnianie zasad zarządzania przedsiębiorstwem.
11. Znajomość procesu planowania własnego biznesu.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Analiza własnych kompetencji przedsiębiorczych i przygotowanie planu działania zmierzającego do ich rozwoju.
2. Współpraca w zespole i skuteczne organizowanie pracy zespołu w celu realizacji określonego zadania.
3. Prowadzenie dyskusji i argumentowanie w trakcie pracy zespołowej.
4. Formułowanie i uzasadnianie celów, planowanie, prezentowanie zakresu i realizacja prostych zadań projektowych.
5. Samodzielne obserwacje zjawisk zachodzących w gospodarce i wyciąganie wniosków na podstawie tych obserwacji.
6. Uwzględnianie prostych informacji gospodarczych oraz podstawowych wskaźników ekonomicznych w podejmowanych decyzjach dotyczących życia prywatnego i w planach na przyszłość.
7. Planowanie budżetu gospodarstwa domowego ze świadomością konsekwencji nadmiernego zadłużania się.
8. Analizowanie wpływu podatków na budżet gospodarstwa domowego i możliwości wykorzystania ulg.
9. Dobieranie oferty usług finansowych do własnych potrzeb.
10. Dobieranie odpowiednich form oszczędzania i inwestowania z uwzględnieniem towarzyszącego im ryzyka i adekwatnie do sytuacji gospodarstwa domowego
11. Obserwowanie dynamicznie zmieniającego się rynku pracy i rozpoznawanie kompetencji na nim oczekiwanych.
12. Sporządzanie dokumentów aplikacyjnych podczas ubiegania się o pracę.
13. Kształtowanie umiejętności autoprezentacji i formułowania konstruktywnych opinii zwrotnych.
14. Samodzielne analizowanie zjawisk zachodzących w najbliższym otoczeniu i formułowanie na ich podstawie pomysłów na własny biznes.

15. Przygotowanie do planowania własnej działalności gospodarczej.

III. Kształtowanie postaw.

1. Dostrzeganie znaczenia i konieczności ciągłego doskonalenia kompetencji przedsiębiorczych w życiu osobistym i społeczno-gospodarczym.
2. Dostrzeganie znaczenia kreatywnego myślenia w tworzeniu pomysłów na biznes oraz rozwiązywaniu problemów w życiu osobistym i zawodowym.
3. Docenianie roli przedsiębiorców budujących w sposób odpowiedzialny konkurencyjną gospodarkę oraz dostrzeganie znaczenia wolności gospodarczej i własności prywatnej jako filarów społecznej gospodarki rynkowej.
4. Przyjmowanie postaw patriotyzmu gospodarczego, rozumianego jako odpowiedzialność konsumentów i ludzi biznesu za dobrobyt gospodarczy i społeczny kraju.
5. Dostrzeganie konsekwencji działań nieetycznych związanych z finansami.
6. Świadomość konsekwencji związanych z nieodpowiedzialnym zadłużaniem się i mechanizmów wychodzenia ze spirali zadłużenia.
7. Samoświadomość i przyjmowanie odpowiedzialności za swoją karierę zawodową.
8. Docenianie roli postaw przedsiębiorczych pracowników w rozwoju biznesu i przedsięwzięć społecznych.
9. Docenianie roli przedsiębiorcy i osób zarządzających w osiągnięciu celów przedsiębiorstwa.
10. Otwarcie na szanse pojawiające się w otoczeniu, podejmowanie inicjatywy, pomysłowość i determinacja w realizacji celów.
11. Respektowanie praw ochrony własności intelektualnej. Uczeń rozumie procesy gospodarcze oraz zasady racjonalnego gospodarowania w życiu codziennym; analizuje możliwości dalszej nauki i kariery zawodowej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń:

- 1) na wybranych przykładach identyfikuje cechy człowieka przedsiębiorczego, rozpoznaje je u siebie i określa związek zachowania się osoby przedsiębiorczej z szansami, jakie stwarza gospodarka rynkowa;
- 2) dostrzega znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności, w życiu osobistym, społecznym i gospodarczym;
- 3) identyfikuje składowe kompetencji osoby przedsiębiorczej (w zakresie wiedzy, umiejętności, postaw) i zależności zachodzące między nimi, a także dokonuje analizy własnych kompetencji i przygotowuje plan rozwoju kompetencji przedsiębiorczych;
- 4) wyjaśnia rolę umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej jako składową kompetencji przedsiębiorczych oraz stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej we współdziałaniu z innymi;
- 5) rozpoznaje techniki wywierania wpływu na ludzi i stosuje sposoby obrony przed manipulacją;
- 6) stosuje techniki zarządzania czasem w pracy indywidualnej i zespołowej;
- 7) charakteryzuje etapy podejmowania decyzji i stosuje metody wspomagające ten proces;
- 8) wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej, charakteryzuje główne bariery w budowaniu zespołu i organizuje jego pracę w celu realizacji określonego zadania;
- 9) wyjaśnia, na czym polega kreatywne myślenie i jego znaczenie w procesie identyfikacji szans rynkowych na nowe przedsięwzięcie biznesowe lub społeczne;

- 10) charakteryzuje najważniejsze bariery oraz stosuje techniki pobudzające kreatywne myślenie w pracy indywidualnej i zespołowej;
- 11) rozróżnia rodzaje i źródła innowacji, a także wyjaśnia na wybranych przykładach ich wpływ na zdolności konkurencyjne przedsiębiorstw na rynku.

II. Zarządzanie projektami: specyfika projektu, zakres, etapy i cele projektu, planowanie zadań projektowych, budżet i harmonogram działań, role w projekcie i podział zadań, podsumowywanie zadań projektowych. Uczeń:

- 1) rozumie istotę projektu, identyfikuje i omawia poszczególne etapy projektu oraz charakteryzuje je na wybranym przykładzie;
- 2) definiuje cele projektu, wykorzystując technikę SMART;
- 3) wyróżnia zadania w projekcie i określa role w projekcie poszczególnych członków zespołu (na wybranym przykładzie);
- 4) przygotowuje harmonogram i prosty budżet projektowy na podstawie zebranych danych;
- 5) w czasie realizacji przykładowych zadań projektowych wprowadza zmiany do wcześniej zaplanowanych prac;
- 6) sporządza zwięzłe sprawozdania z przeprowadzonych zadań projektowych, analizując powstałe problemy i zidentyfikowane ryzyka.

III. Gospodarka rynkowa: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, mechanizm rynkowy, podmioty gospodarki rynkowej, podmioty ekonomii społecznej, parametry charakteryzujące gospodarkę, budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku, patriotyzm gospodarczy. Uczeń:

- 1) dostrzega znaczenie przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym – w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej;
- 2) wykazuje zalety gospodarki opartej na mechanizmie rynkowym, doceniając fundamentalne wartości, na jakich się ona opiera (wolność gospodarcza, prywatna własność);
- 3) analizuje funkcje rynku i rozróżnia rodzaje rynków;
- 4) wyjaśnia prawo popytu i podaży oraz charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość popytu i podaży;
- 5) określa zależności między podmiotami gospodarki rynkowej, w tym państwem, gospodarstwem domowym i przedsiębiorstwem;
- 6) identyfikuje podstawowe parametry charakteryzujące gospodarkę (w tym produkt krajowy brutto (PKB), inflację, zatrudnienie, bezrobocie);
- 7) analizuje źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz przykładowej jednostki samorządu terytorialnego, wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie państwa i gospodarki;
- 8) charakteryzuje organizacje i instytucje prokonsumenckie oraz potrafi korzystać z praw przysługujących konsumentom, w tym składać reklamację;
- 9) rozumie, na czym polega współczesny patriotyzm gospodarczy, i dostrzega jego przejawy m.in. w uczciwym prowadzeniu i rozwijaniu działalności gospodarczej w Polsce, płaceniu podatków w Polsce, wykorzystywaniu rodzimych technologii, kupowaniu polskich produktów.

IV. Finanse osobiste: pieniądź, obieg pieniądza, postawy wobec pieniędzy, dojrzałość finansowa, instytucje rynku finansowego, budżet gospodarstwa domowego, spirala zadłużenia, podatki, formy oszczędzania i inwestowania, ryzyko inwestycyjne, usługi bankowe, bezpieczeństwo elektronicznych usług finansowych, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na Giełdzie Papierów Wartościowych, etyka w finansach. Uczeń:

- 1) omawia funkcje i formy pieniądza oraz jego obieg w gospodarce;
- 2) identyfikuje swoją postawę wobec pieniędzy oraz rozróżnia podstawowe postawy ludzi wobec pieniędzy, wymienia wady i zalety każdej z nich oraz omawia poziomy dojrzałości finansowej;
- 3) charakteryzuje najważniejsze instytucje rynku finansowego w Polsce oraz objaśnia ich znaczenie w funkcjonowaniu gospodarki, przedsiębiorstw i konsumentów;
- 4) wyjaśnia podstawowe zasady tworzenia budżetu gospodarstwa domowego, formułuje praktyczne rady pozwalające poprawić jakość zarządzania budżetem oraz unikać i wyjść ze spirali zadłużenia;
- 5) wymienia podstawowe rodzaje podatków w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem podatków, których podatnikami są członkowie gospodarstwa domowego;
- 6) wyjaśnia, z czego wynikają różnice między wynagrodzeniem brutto i netto;
- 7) dobiera odpowiednie sposoby rozliczeń i możliwe do zastosowania ulgi w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT)
- 8) rozróżnia formy oszczędzania i podstawowe formy inwestowania, ocenia je pod względem ryzyka, przewidywanych zysków i płynności;
- 9) ma świadomość pułapek związanych z wyborem podstawowych form oszczędzania i inwestowania, w tym inwestowania spekulacyjnego (z uwzględnieniem inwestycji alternatywnych), wykazuje różnice między inwestowaniem i hazardem oraz przeprowadza symulowaną alokację środków finansowych w wybrane formy oszczędzania i inwestowania;
- 10) analizuje oferty usług banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakresie kont osobistych, kart płatniczych, lokat terminowych, kredytów i pożyczek oraz oferty pozabankowych instytucji pożyczkowych, uwzględniając realną stopę procentową, a także gwarancje depozytów;
- 11) rozumie zasady bezpieczeństwa i dostrzega zagrożenia przy korzystaniu z systemów elektronicznych związanych z finansami osobistymi, w tym bankowości elektronicznej;
- 12) dostrzega konieczność wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę i jest świadomy efektów finansowych związanych z procentem składanym dla długiego okresu lokowania środków;
- 13) charakteryzuje system zabezpieczenia społecznego (ubezpieczenia społeczne i zdrowotne) oraz rodzaje ubezpieczeń (osobowych i majątkowych) według różnych kryteriów i porównuje oferty zakładów ubezpieczeń na przykładzie ubezpieczenia nieruchomości lub pojazdów mechanicznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji zakresów ochrony i sum ubezpieczeń do wysokości składki;
- 14) charakteryzuje rodzaje papierów wartościowych i objaśnia mechanizm inwestowania w akcje na giełdzie papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie;
- 15) krytycznie analizuje przykładowe umowy produktów finansowych (np. umowy kredytu lub pożyczki, ogólne warunki ubezpieczenia);

- 16) jest świadomy, że należy korzystać z różnorodnych i wiarygodnych źródeł informacji przed podjęciem decyzji finansowych;
- 17) ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych oraz nieetycznych na rynku finansowym i formułuje rekomendacje, co zrobić, żeby nie paść ofiarą nieuczciwych praktyk.

V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, formułowanie opinii zwrotnej, etyka w pracy. Uczeń:

- 1) na podstawie analizy ścieżek kariery znanych ludzi oraz własnych oczekiwań planuje swoją karierę zawodową i wymienia jej etapy w czasie;
- 2) formułuje własne cele zawodowe zgodnie z zasadą SMART, z zachowaniem równowagi z planami w życiu prywatnym, i opisuje możliwości ich realizacji;
- 3) opracowuje plan swojej ścieżki edukacyjnej;
- 4) analizuje swoje kompetencje i zestawia je z zapotrzebowaniem na rynku pracy;
- 5) analizuje oferty pracy, wskazuje najbardziej i najmniej poszukiwane zawody oraz identyfikuje potencjalne trudności w znalezieniu pracy przez osoby bezrobotne;
- 6) przygotowuje dokumenty aplikacyjne związane z ubieganiem się o pracę;
- 7) dokonuje autoprezentacji jako kandydat do pracy i na podstawie konstruktywnej informacji zwrotnej koryguje swoje wystąpienie;
- 8) rozumie zasady prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej;
- 9) wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika (w tym młodocianego) i pracodawcy;
- 10) na wybranych przykładach wymienia różnice między zatrudnieniem a samozatrudnieniem oraz analizuje ich zalety i wady;
- 11) identyfikuje konsekwencje nieetycznych zachowań w relacjach pracownik – pracodawca.

VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i jego otoczenie, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Uczeń:

- 1) rozumie istotę procesu zarządzania przedsiębiorstwem i dostrzega znaczenie zarządzania w osiągnięciu celów przedsiębiorstwa;
- 2) dyskutuje na tematy związane z prowadzeniem biznesu podczas spotkania z przedsiębiorcą;
- 3) inspirując się doświadczeniami własnymi i znanych przedsiębiorców oraz bazując na zebranych informacjach z rynku (zachowania klientów i konkurentów), znajduje pomysły na własną działalność gospodarczą i ocenia je pod względem innowacyjności;
- 4) w ramach pracy projektowej przygotowuje w zespole wstępną koncepcję własnego biznesu;
- 5) ma świadomość znaczenia ochrony własności intelektualnej w prowadzonej działalności;
- 6) analizuje mikro- i makrootoczenie przedsiębiorstwa, identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsiębiorstwa;
- 7) identyfikuje możliwe źródła finansowania działalności przedsiębiorstwa;
- 8) prognozuje efekty finansowe projektowanego przedsiębiorstwa na podstawie zestawienia planowanych przychodów i kosztów;
- 9) rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie, w tym przejawy korupcji w życiu gospodarczym, oraz rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw;
- 10) dokonuje prezentacji koncepcji własnego biznesu i na podstawie komunikatów zwrotnych modyfikuje jej elementy.

Warunki i sposób realizacji

Wymagania w zakresie podstawowym podzielono na sześć części:

- 1) osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie;
- 2) zarządzanie projektami;
- 3) gospodarka rynkowa;
- 4) finanse osobiste;
- 5) osoba przedsiębiorcza na rynku pracy;
- 6) przedsiębiorstwo

Każda z sześciu części koncentruje się na innych aspektach przedsiębiorczości i ma na celu kształtowanie i wzmacnianie kompetencji przedsiębiorczych w różnych sferach życia. Kształcenie w zakresie podstawowym powinno rozpocząć się od identyfikacji cech osoby przedsiębiorczej i rozpoznania tych cech, które mają szczególne znaczenie w gospodarce rynkowej. Z tego powodu w części pierwszej (osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie) silny akcent położono na identyfikację składowych kompetencji osoby przedsiębiorczej (nie tylko w zakresie wiedzy, lecz przede wszystkim umiejętności i postaw), w tym na kreatywność, komunikację, kooperację i krytyczne myślenie. Istotne jest, aby uczeń potrafił dokonać autodiagnozy swoich kompetencji oraz znaleźć sposoby ich wzmocnienia. W tej części uczniowie między innymi dowiadują się, w jaki sposób skutecznie komunikować się we współdziałaniu z innymi, poznają techniki wpływu i dowiadują się, jak bronić się przed manipulacją, jak skutecznie zarządzać czasem, jakie stosować metody przy podejmowaniu decyzji, jak zbudować zespół i zorganizować jego prace oraz jak wzmacniać kreatywność i pobudzać innowacyjność. Druga część (zarządzanie projektami) pozwala uczniom poznać specyfikę projektów i opanować podstawowe kompetencje związane z ich skutecznym wdrażaniem. Uczniowie, realizując przykładowe projekty, dowiadują się, jakie są etapy projektu i jakie działania muszą podjąć na każdym z etapów, żeby zwiększyć prawdopodobieństwo finalnego sukcesu we własnych przedsięwzięciach biznesowych lub społecznych. Na etapie inicjowania i planowania projektu uczniowie poznają, jak poprawnie zdefiniować cele projektu, jak wyróżnić zadania i określić role w projekcie, a także jak stworzyć prosty harmonogram i budżet projektowy. Na etapie realizowania projektu uwaga uczniów zostaje skupiona na konieczności wprowadzania zmian do wcześniej zaplanowanych prac, natomiast etap zamknięcia ma umożliwić zdobycie kompetencji umiętnego raportowania, analizowania powstałych problemów i definiowania ryzyk. Wprowadzenie takich zagadnień oraz zdobywanie przez uczniów takich kompetencji w trakcie realizacji przedmiotu biznes i zarządzanie na początkowym etapie nauczania jest istotne, ponieważ stanowi podstawę do realizowania kolejnych treści w formie projektów, które uczniowie realizują w zespołach. Istotą trzeciej części (gospodarka rynkowa) jest przybliżenie uczniom mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i powiązań między jej podmiotami, a także poznanie przez uczniów roli państwa w procesach gospodarczych. Ma to na celu nabycie przez ucznia umiejętności samodzielnego obserwowania zjawisk zachodzących w gospodarce i wyciągania na tej podstawie wniosków dotyczących własnej przyszłości. W ramach tego obszaru uczniowie wzmacniają swoje kompetencje pozwalające oceniać wpływ podstawowych zjawisk ekonomicznych i dokonywanych wyborów na ich osobistą sytuację (jako konsumentów) oraz sytuację innych podmiotów gospodarczych. Uczniowie zostają również zaznajomieni z prawami konsumenta i instytucjami chroniącymi konsumenta. Celem czwartej części (finanse osobiste) jest przygotowanie uczniów do podejmowania odpowiedzialnych decyzji finansowych ze świadomością przyszłych konsekwencji, w tym związanych z nieodpowiedzialnym zadłużaniem się i niezabezpieczeniem środków finansowych na okres mniejszej aktywności zawodowej. Ten cel jest realizowany przez uświadomienie istnienia różnych postaw ludzi wobec pieniędzy, przyswojenie zasad racjonalnego prowadzenia budżetu gospodarstwa domowego, uświadomienie konieczności oszczędzania, w tym działania związanego z zabezpieczeniem

finansowym w przyszłości, uwrażliwienie na ryzyko różnych form inwestowania oraz przez konkretne zalecenia związane z korzystaniem z określonych produktów finansowych i bardziej świadomym egzekwowaniem praw klienta usług finansowych. W piątej części (osoba przedsiębiorcza na rynku pracy) uwaga uczniów koncentruje się na kształtowaniu i wzmacnianiu ich przyszłej pozycji na rynku pracy. W tym celu uczniowie analizują swoje kompetencje i porównują je z oczekiwaniami pracodawców oraz podejmują działania związane ze świadomym planowaniem swojej przyszłości (zarówno zawodowej, jak i edukacyjnej). W ramach realizacji tej części uczniowie rozwijają również kompetencje związane z aktywnym poszukiwaniem pracy. W szóstej części (przedsiębiorstwo) uczniowie samodzielnie analizują zjawiska zachodzące w najbliższym otoczeniu, formułują na ich podstawie pomysły na własny biznes i przygotowują się do planowania własnej działalności gospodarczej z uwzględnieniem aspektów finansowych, etyki i społecznej odpowiedzialności biznesu. (...)

W przedmiocie biznes i zarządzanie (zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzonym) przeważają wymagania szczegółowe związane z kształtowaniem konkretnych umiejętności i wykorzystywaniem wiedzy w sposób praktyczny. Z tego powodu realizacja powyższych celów i treści wymaga korzystania w procesie kształcenia z nowoczesnych metod nauczania i materiałów edukacyjnych wykorzystujących nowe technologie i narzędzia cyfrowe.

Zalecane formy pracy, metody i techniki kształcenia to:

- 1) praca zespołowa;
- 2) realizacja zadań metodą projektów;
- 3) wykorzystanie studiów przypadków biznesowych (case studies);
- 4) analiza rzeczywistych doświadczeń firm polskich i zagranicznych;
- 5) symulacje biznesowe;
- 6) dyskusje;
- 7) symulacje inwestycyjne;
- 8) prezentacje pomysłów na przedsięwzięcie biznesowe lub społeczne oraz obrona proponowanych rozwiązań;
- 9) wizyty studyjne i wywiady z potencjalnymi odbiorcami, przedsiębiorcami, klientami;
- 10) elementy grywalizacji.

Każda z powyższych form, metod i technik powinna służyć odzwierciedlaniu rzeczywistości społeczno-gospodarczej w sposób odpowiadający możliwościom poznawczym uczniów.

TREŚCI I SZCZEGÓLWE CELE KSZTAŁCENIA

Temat jednostki lekcyjnej	Liczba godzin	Treści podstawy programowej (wymagania)
(JA) Osoba przedsiębiorcza		
Czy jestem osobą przedsiębiorczą?	2	I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 1. identyfikuje cechy człowieka przedsiębiorczego, rozpoznaje je u siebie oraz określa związek zachowania się osoby przedsiębiorczej z szansami, jakie stwarza gospodarka rynkowa; 3. identyfikuje składowe kompetencje osoby przedsiębiorczej (w zakresie wiedzy, umiejętności, postaw) oraz zależności zachodzących pomiędzy nimi, a także dokonuje analizy własnych kompetencji oraz przygotowuje plan rozwoju kompetencji przedsiębiorczych; 2. dostrzega znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności w życiu osobistym i gospodarczym;
Jak pobudzić kreatywność?	2	I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 9. wyjaśnia, na czym polega kreatywne myślenie oraz jego znaczenie w procesie identyfikacji szans rynkowych na nowe przedsięwzięcie; 10. charakteryzuje najważniejsze bariery oraz stosuje techniki pobudzające kreatywne myślenie w pracy indywidualnej oraz zespołowej;
(JA) Pracując zawodowo		
Gdzie widzę siebie w roli pracownika?	2	V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, formułowanie opinii zwrotnej, etyka w pracy. Uczeń: 4. analizuje swoje kompetencje porównując je z oczekiwaniami pracodawców i ocenia swoje szanse na rynku pracy; 5. analizuje oferty pracy, wskazuje najbardziej i najmniej poszukiwane zawody oraz identyfikuje potencjalne trudności w znalezieniu pracy przez osoby bezrobotne;
Jak zaplanuję ścieżkę kariery?	2	V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, formułowanie opinii zwrotnej, etyka w pracy. Uczeń: 1. na podstawie analizy ścieżki karier znanych ludzi i własnych oczekiwań planuje swoją karierę zawodową, wymieniając jej etapy i zapisuje je na osi czasu; 2. formułuje własne cele zawodowe zgodnie z zasadą SMART z zachowaniem równowagi z planami w życiu prywatnym oraz opisuje możliwości ich realizacji; 3. opracowuje plan swojej ścieżki edukacyjnej z wykorzystaniem wybranej metody podejmowania decyzji; I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 7. charakteryzuje etapy oraz stosuje metody wspomagające podejmowanie decyzji;
Jak zdobędę pracę marzeń?	4	V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, formułowanie opinii zwrotnej, etyka w pracy. Uczeń: 6. przygotowuje własne dokumenty aplikacyjne; 7. dokonuje autoprezentacji jako kandydat do pracy i na podstawie konstruktywnej informacji zwrotnej koryguje swoje wystąpienie;

		8. rozumie zasady prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych i przygotowuje scenariusz takiej rozmowy;
Jakie mam prawa jako pracownik?	2	V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, formułowanie opinii zwrotnej, etyka w pracy. Uczeń: 9. wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika (w tym młodocianego) i pracodawcy; 10. identyfikuje konsekwencje nieetycznych zachowań w relacjach pracownik – pracodawca.
(JA) Działam w grupie		
Jak wyrażać siebie w grupie?	3	I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 4. wyjaśnia rolę umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej jako elementu kompetencji przedsiębiorczych oraz stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej we współdziałaniu z innymi; 5. rozpoznaje techniki wywierania wpływu na ludzi i stosuje sposoby obrony przed technikami manipulacji;
Jak pracować efektywnie w zespole?	4	I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 6. stosuje techniki zarządzania czasem w pracy indywidualnej oraz zespołowej; 8. wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej, charakteryzuje główne bariery w budowaniu zespołu oraz organizuje jego pracę w celu realizacji określonego zadania; II. Zarządzanie projektami: specyfika projektu, zakres, etapy i cele projektu, planowanie zadań projektowych, budżet i harmonogram działań, role w projekcie i podział zadań, podsumowywanie zadań projektowych. Uczeń: 2. definiuje cele projektu wykorzystując technikę SMART; 3. wyróżnia zadania w projekcie i określa role w projekcie poszczególnych członków zespołu (na wybranym przykładzie);
Jak osiągnę cel?	4	II. Zarządzanie projektami: specyfika projektu, zakres, etapy i cele projektu, planowanie zadań projektowych, budżet i harmonogram działań, role w projekcie i podział zadań, podsumowywanie zadań projektowych. Uczeń: 1. rozumie istotę projektu, identyfikuje i omawia poszczególne etapy projektu oraz charakteryzuje je na wybranym przykładzie; 4. przygotowuje harmonogram i prosty budżet projektowy na podstawie zebranych danych; 5. w czasie realizacji przykładowych zadań projektowych wprowadza zmiany do wcześniej zaplanowanych prac; 6. sporządza zwięzłe sprawozdania z przeprowadzonych zadań projektowych, analizując powstałe problemy i zidentyfikowane ryzyka.
(JA) Funkcjonuję w gospodarstwie domowym		
Czy kontroluję własny budżet?	2	IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW. Uczeń: 1. rozróżnia podstawowe postawy ludzi wobec pieniędzy, wymienia wady i zalety każdej z nich, identyfikuje swoją postawę oraz omawia poziomy dojrzałości finansowej; 2. wymienia podstawowe zasady tworzenia budżetu gospodarstwa domowego, formułuje praktyczne rady pozwalające poprawić jakość zarządzania budżetem oraz unikać spirali zadłużenia;

Czy jestem świadomym konsumentem?	2	<p>III. Gospodarka rynkowa: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, podmioty gospodarki rynkowej, mechanizm rynkowy, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku.</p> <p>Uczeń:</p> <p>6. charakteryzuje organizacje i instytucje prokonsumenckie oraz potrafi korzystać z praw przysługujących konsumentom, w tym składać reklamację.</p>
Czy jestem podatnikiem?	2	<p>IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW.</p> <p>Uczeń:</p> <p>3. wymienia rodzaje podatków w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem tych podatków, których podatnikiem jest gospodarstwo domowe;</p> <p>4. dobiera odpowiednie sposoby rozliczeń i możliwe do zastosowania ulgi w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT);</p>
Czy warto się ubezpieczać?	4	<p>IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW.</p> <p>Uczeń:</p> <p>9. dostrzega konieczność wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę, będąc świadomym efektów finansowych związanych z procentem składanym dla długiego okresu lokowania środków;</p> <p>10. charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń (społecznych i prywatnych) według różnych kryteriów i porównuje oferty zakładów ubezpieczeń na przykładzie ubezpieczenia nieruchomości lub pojazdów mechanicznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji zakresów ochrony oraz sum ubezpieczeń do wysokości składki;</p>
(JA) Zarządzam pieniędzmi		
Czy rozsądnie korzystam z usług bankowych?	4	<p>IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW.</p> <p>Uczeń:</p> <p>7. analizuje oferty usług banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakresie kont osobistych, kart płatniczych, lokat terminowych, kredytów i pożyczek oraz oferty pozabankowych instytucji pożyczkowych, uwzględniając realną stopę procentową,</p> <p>8. rozumie zasady bezpieczeństwa i dostrzega zagrożenia przy korzystaniu z bankowości elektronicznej;</p> <p>12. krytycznie analizuje przykładową umowę kredytu lub pożyczki;</p>
Oszczędzać czy inwestować?	4	<p>IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW.</p> <p>Uczeń:</p> <p>5. rozróżnia formy oszczędzania i podstawowe formy inwestowania (w tym inwestowania spekulacyjnego), ocenia je z punktu widzenia ryzyka, przewidywanych zysków oraz płynności;</p> <p>6. ma świadomość pułapek związanych z wyborem podstawowych form oszczędzania i inwestowania, wykazuje różnice między inwestowaniem i hazardem oraz przeprowadza symulowaną alokację środków finansowych w wybrane formy oszczędzania i inwestowania;</p>
Czy potrafię inwestować na giełdzie?	3	<p>IV. Finanse osobiste: postawy wobec pieniędzy, budżet domowy, dojrzałość finansowa, spirala zadłużenia, formy oszczędzania i inwestowania, usługi bankowe, bezpieczeństwo bankowości</p>

		<p>elektronicznej, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na GPW. Uczeń: 11. charakteryzuje rodzaje papierów wartościowych oraz objaśnia mechanizm inwestowania w akcje na giełdzie papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie; 13. dyskutuje na temat wad i zalet samodzielnego inwestowania na giełdzie i inwestowania poprzez fundusz inwestycyjny.</p>
(JA) Rozumiem gospodarkę		
Czy rozumiem gospodarkę?	1	<p>III. Gospodarka rynkowa: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, podmioty gospodarki rynkowej, mechanizm rynkowy, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku. Uczeń: 2. wykazuje zalety gospodarki opartej na mechanizmie rynkowym, doceniając fundamentalne wartości, na jakich się opiera (wolność gospodarcza, prywatna własność); 4. charakteryzuje podmioty gospodarki rynkowej, w tym gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa oraz określa zależności między nimi,</p>
Czy firmy wpływają na otoczenie?	2	<p>III. Gospodarka rynkowa: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, podmioty gospodarki rynkowej, mechanizm rynkowy, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku. Uczeń: 1. dostrzega znaczenie przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej;</p> <p>I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 11. charakteryzuje rodzaje i źródła innowacji, a także wyjaśnia ich wpływ na zdolności konkurencyjne przedsiębiorstw na rynku.</p>
Jak działa mechanizm rynkowy?	2	<p>III. Gospodarka rynkowa: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, podmioty gospodarki rynkowej, mechanizm rynkowy, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku. Uczeń: 3. analizuje funkcje rynku i rozróżnia rodzaje rynków; 5. wyjaśnia prawo popytu i podaży oraz charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość popytu i podaży;</p>
(JA) Planuję działalność gospodarczą		
Czy warto być przedsiębiorcą?	1	<p>VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i jego otoczenie, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Uczeń: 2. dyskutuje na tematy związane z prowadzeniem biznesu podczas spotkania z przedsiębiorcą,</p>
Jak marzenie przekuć w biznes?	2	<p>I. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie: przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia, umiejętności interpersonalne, praca zespołowa, kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości. Uczeń: 2. dostrzega znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności w życiu osobistym i gospodarczym; 7. charakteryzuje etapy oraz stosuje metody wspomagające podejmowanie decyzji;</p> <p>VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i jego otoczenie, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Uczeń: 3. inspirując się doświadczeniami własnymi i znanych przedsiębiorców oraz bazując na zebranych informacjach z rynku (zachowania klientów i konkurentów), znajduje pomysł na własną działalność gospodarczą, oceniając go pod względem innowacyjności;</p>
Jak zaplanować własny biznes?	4	<p>VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i jego</p>

		<p>otoczenie, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Uczeń:</p> <p>4. w ramach pracy projektowej przygotowuje w zespole wstępną koncepcję własnego biznesu;</p> <p>5. analizuje mikro- i makrootoczenie przedsiębiorstwa, identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsiębiorstwa;</p> <p>6. prognozuje efekty finansowe projektowanego przedsiębiorstwa na podstawie zestawienia planowanych przychodów i kosztów;</p> <p>8. dokonuje prezentacji koncepcji własnego biznesu oraz na podstawie komunikatów zwrotnych modyfikuje jej elementy.</p>
Jak zarządzać przedsiębiorstwem?	2	<p>VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i jego otoczenie, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Uczeń:</p> <p>1. rozumie istotę procesu zarządzania przedsiębiorstwem i dostrzega znaczenie zarządzania w osiągnięciu jego celów przedsiębiorstwa;</p> <p>7. rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie, w tym przejawy korupcji w życiu gospodarczym oraz rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw;</p>
RAZEM	60	

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW EDUKACYJNYCH

Osiąganie celów edukacyjnych

Nauczanie przedmiotu **biznes i zarządzanie** wiąże się z wyzwoleniem aktywności poznawczej uczniów, kształtowaniem umiejętności przydatnych w codziennym życiu i skłonieniem młodzieży do przedsięwzięć i planowanych działań. Dlatego ważnym elementem zajęć edukacyjnych powinny stać się:

- spotkania z przedstawicielami środowiska lokalnego: przedsiębiorcami, pracownikami urzędu pracy, bankowcami, przedstawicielami biur maklerskich, osobami zatrudnionymi w zakładach pracy znajdujących się w najbliższej okolicy, absolwentami szkoły;
- wizyty studyjne i wywiady z potencjalnymi odbiorcami, przedsiębiorcami, klientami;
- uczestnictwo w aktywnościach, pozwalających na zaangażowanie w różnorodne aspekty życia gospodarczego, np.: szkolenia, seminaria, warsztaty, sympozja, targi, dni otwarte, konkursy organizowane przez lokalne i ogólnopolskie instytucje oraz ogólnopolskie akcje wspomagające kształtowanie umiejętności praktycznego i planowego działania;
- inicjowanie działań na rzecz szkoły i społeczności lokalnej: organizowanie wewnętrznych konkursów, warsztatów, prowadzenie firmy uczniowskiej, klubu przedsiębiorczości, korzystanie z różnych źródeł wiedzy, takich jak: portale wiedzy ekonomicznej, kursy e-learningowe, lektura codziennej prasy lub portali ekonomicznych, programy telewizyjne, filmy edukacyjne, prezentacje multimedialne;
- analizowanie rzeczywistych doświadczeń firm polskich i zagranicznych;
- elementy grywalizacji oraz gry edukacyjne;
- symulacje biznesowe i inwestycyjne.

Osiągnięcie zakładanych celów edukacyjnych powinno odbywać się w następujący sposób:

1. wprowadzenie do tematyki zajęć:

- a. określenie celu lekcji,
- b. nawiązanie do sytuacji z życia codziennego (artykuł prasowy, doniesienia medialne, przedstawienie fragmentu filmu lub audycji radiowej, opisanie sylwetki znanej postaci, zadanie pytań związanych z tematyką zajęć, itp.);

2. stosowanie odpowiednich metod pracy ze szczególnym uwzględnieniem metod aktywizujących;

3. podsumowanie zajęć:

- a. dyskusja,
- b. wyjaśnienie wątpliwości uczniów,
- c. wskazanie najważniejszych pojęć i zagadnień,
- d. sporządzenie notatki w zeszycie przedmiotowym,

Taki sposób prowadzenia zajęć pozwoli uczniom na zdobycie wiedzy merytorycznej, a jednocześnie wskaże, że nie jest ona oderwana od rzeczywistości, lecz ściśle wiąże się z sytuacjami z życia codziennego. Podczas pracy nad omawianymi zagadnieniami uczniowie kształtują i zdobywają nowe umiejętności oraz wdrażają się do podejmowania działań o charakterze przedsiębiorczym.

Wybrane metody pracy z uczniem

Wykład

Jest to metoda podająca, dlatego powinno się ją stosować przede wszystkim w celu przekazania nowych, teoretycznych treści. Aby wykład nie był nudny i docierał do uczniów, należy urozmaicić go elementami wizualnymi: planszami, prezentacją multimedialną, przykładowymi formularzami, ulotkami itp. Robienie przez uczniów notatek w czasie wykładu również zwiększa prawdopodobieństwo zapamiętania większej liczby przekazywanych przez nauczyciela informacji.

Dyskusja

Kontrolowana dyskusja powinna składać się z pięciu etapów:

- omówienie zasad, które będą obowiązywały podczas dyskusji (kultura wypowiedzi, nieprzerywanie sobie nawzajem itp.), oraz kryteriów oceny uczestników dyskusji;
- przedstawienie tematu przewodniego oraz celów dyskusji, zmotywowanie uczniów do wyrażania swoich konstruktywnych opinii;
- właściwa dyskusja – nauczyciel jest jej moderatorem, pilnuje przestrzegania ustalonych wcześniej reguł, ale również wyraża swoją opinię na dany temat;
- zakończenie dyskusji – nauczyciel krótko podsumowuje dyskusję, wybierając najbardziej trafne wnioski;
- przeanalizowanie przebiegu dyskusji oraz ocenienie jej uczestników według przekazanych wcześniej kryteriów oceny.

Dyskusja jako metoda aktywizująca ma nie tylko urozmaicić zajęcia, ale także zmobilizować uczniów do myślenia na zadany temat oraz nauczyć ich przekazywania w sposób zrozumiały swoich poglądów, czyli komunikowania się w grupie.

Debata

Jest to metoda aktywizująca, bardzo przydatna w momencie, kiedy trzeba rozpatrzyć dany problem z dwóch różnych punktów widzenia. W zależności od tematu klasę można podzielić zgodnie z reprezentowanymi poglądami na tych, którzy są za, i na tych, którzy są przeciw tezie sformułowanej przez nauczyciela. Jeśli taki naturalny podział jest niemożliwy, można uczniów przydzielić do poszczególnych grup na podstawie losowania. Zadaniem grup jest przygotowanie argumentów i przedstawienie ich w określonym czasie na forum klasy.

Studium przypadku (case study)

Metoda ta polega na analizie materiału tekstowego lub filmowego. W ten sposób uczniowie zapoznają się z realną sytuacją związaną z tematem danej lekcji. Przypadek powinien być ogólnym przedstawieniem jakiegoś problemu i posiadać kilka wariantów rozwiązania. Pod opisem sytuacji muszą pojawić się problemowe pytania, które będą „kierunkowskazami” dla uczniów przy rozwiązywaniu problemu.

Studium przypadku rozwija umiejętność logicznego myślenia, zbierania i syntetyzowania informacji, weryfikuje wiedzę, pozwala uczniom postawić się w sytuacji bohatera opisywanego przypadku, a dzięki temu skonfrontować swoje wyobrażenia na określony temat.

Wystąpienia i prezentacje

Metody te polegają na prezentowaniu szerokiej publiczności przygotowanego wcześniej zagadnienia. Mają na celu zaktywizowanie ucznia oraz oswojenie go z przedstawianiem wiedzy, zdania i opinii na forum publicznym.

Burza mózgów

Metoda stosowana, kiedy zaistnieje potrzeba twórczego rozwiązania problemu, znalezienia dużej liczby argumentów lub różnych metod osiągnięcia założonego celu. Uczniowie mają możliwość otwartego wyrażania własnych pomysłów metoda ta pobudza wyobraźnię, pozwala na stworzenie wspólnego dla całej grupy stanowiska w sprawie danego problemu. Prawidłowo zastosowana burza mózgów powinna składać się co najmniej z dwóch etapów:

- generowanie pomysłów – nauczyciel, zadając pytania otwarte i nakierowując uczniów na odpowiedzi, pozwala na tworzenie wielu różnych rozwiązań. Ważne jest, aby wszystkie sugestie i odpowiedzi uczniów były notowane, bez różnicy, czy są pomysłami trafnymi, czy nie;
- analizowanie zebranych pomysłów – grupowanie, segregowanie i hierarchizowanie pomysłów oraz wybór najlepszego. Etap ten może odbywać się z udziałem całej grupy, jak również w mniejszych podzespołach.

Mapa pamięci

Nazywana jest inaczej mapą skojarzeń lub mapą pojęć. Jest to metoda, która ma na celu wizualizowanie informacji posiadanych na dany temat. Tworząc taką mapę, uczniowie i nauczyciel wykorzystują symbole, rysunki, hasła i zwroty łatwe do zapamiętania, najlepiej, jeśli użyją kolorowych pisaków i kredek. Dzięki tej metodzie doskonale porządkuje się posiadaną wiedzę, tworzy notatkę. Jest jedną z metod szybkiego uczenia się.

Drzewko decyzyjne

Ta metoda pracy na lekcji powinna być wykorzystywana w przypadku omawiania tematów, w czasie których uczniowie muszą podejmować określone decyzje. Pozwala ona kształtować umiejętność patrzenia na zjawisko wielowymiarowo, czyli z uwzględnieniem zarówno aspektów pozytywnych, jak i negatywnych. Możliwa jest również analiza późniejszych skutków podjętych obecnie decyzji. Wypełniając drzewko decyzyjne, uczeń postępuje według następującego schematu:

- zaczyna od pnia – nazywa problem, nad którym będzie pracował, jest to tak zwany problem decyzyjny;
- idzie ku górze (tak jak rośnie drzewo) – na gałęziach wypisuje różne możliwości rozwiązania problemu;
- dochodzi do najwyższej części drzewa – zapisuje tu konsekwencje rozpisanych niżej możliwości. Należy pamiętać, aby na tym etapie pracy nad problemem wypisać również cele i wartości, którymi należy się kierować, realizując poszczególne warianty.

Na koniec uczniowie powinni wybrać jeden z wariantów rozwiązania problemu decyzyjnego.

Analiza SWOT

To metoda, która składa się z czterech części: słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia. Jest bardzo pomocna przy podejmowaniu różnego rodzaju decyzji oraz przygotowywaniu się do prezentacji zjawisk, problemów, celów. Uczniowie mogą pracować tą metodą w dwojaki sposób:

- klasa dzielona jest na cztery grupy i każda z nich zajmuje się inną częścią analizy, a następnie przedstawia wyniki pracy na forum;
- klasa dzielona jest na kilka grup i każda z nich przeprowadza całą analizę tego samego problemu; w czasie przedstawiania efektów pracy poszczególnych grup na tablicy powstaje jedna wspólna analiza.

Gra symulacyjna

Różnego rodzaju gry symulacyjne pomagają zdobyć uczniom doświadczenie w zakresie wybranego tematu. Zazwyczaj są uproszczoną wersją realnych sytuacji związanych z rynkiem dóbr i usług, rynkiem kapitałowym czy funkcjonowaniem przedsiębiorstwa. Odmianą gry symulacyjnej mogą być decyzyjne gry komputerowe, dostępne w Internecie.

Odgrywanie ról

Metody związane z odgrywaniem ról, nazywane dramami, mają na celu pobudzenie wyobraźni ucznia, zmotywowanie go do wyrażania uczuć nie tylko w sposób werbalny, pomagają rozbudzić kreatywność, kształtują umiejętność współpracy z innymi ludźmi, empatię.

Wybierając tę metodę, nauczyciel powinien pamiętać, żeby tematyka zajęć była interesująca dla ucznia – wtedy zaangażuje się on w większym stopniu, a tym samym efekty pracy będą lepsze. W ćwiczeniu biorą udział wszyscy uczniowie, ale w roli „aktorów” występuje tylko kilku, aby przedstawiane sytuacje były przejrzyste. Nauczyciel natomiast kontroluje przebieg ćwiczenia, ale nie komentuje ani nie ocenia w trakcie odgrywania scenek. Czas na refleksje i wnioski powinien znaleźć się po zakończeniu prezentacji.

Portfolio

To indywidualna praca ucznia. Gromadzi on różnego rodzaju materiały dotyczące wskazanego tematu – wycinki prasowe, artykuły z prasy fachowej, informacje z Internetu, własne opracowania. Dzięki temu uczy się odpowiedzialności oraz systematycznej pracy.

Wizyta studyjna

To odwiedziny w organizacji, instytucji lub miejscu, które uczniowie mogą bliżej poznać, by zrozumieć jego sposób funkcjonowania, ofertę, tajemnicę sukcesu. Jej najcenniejsze efekty to: przyrost wiedzy, wymiana doświadczeń, zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych, inspiracja do dalszego rozwoju.

Metoda projektów

Zakłada ona pracę uczniów nad zadaniem przez dłuższy okres. Uczniowie w grupach lub indywidualnie przygotowują projekt w formie referatu, warsztatów, albumu bądź wystawy fotograficznej. W czasie prac konsultują się z nauczycielem, który ma za zadanie kontrolować poprawność merytoryczną i tok prac nad tematem. Projekt kończy się prezentacją na forum klasowym, międzyklasowym, szkolnym. Metoda ta pozwala kształtować u ucznia takie umiejętności, jak: praca w grupie, organizacja pracy, zbieranie i przetwarzanie informacji, planowanie działań, prezentacja efektów pracy, kreatywność w poszukiwaniu nowych rozwiązań.

Metody oceny osiągnięć ucznia

Przedmiot oceny

W toku nauczania przedmiotu biznes i zarządzanie szczególny nacisk położony jest na samodzielność, logiczne wnioskowanie, działania i aktywność ucznia. Dlatego istotne jest, aby podczas oceny brać pod uwagę nie tylko wiadomości zdobyte przez młodzież, ale przede wszystkim aktywność i przedsiębiorcze zachowania. Dzięki temu ocena staje się nie tylko instrumentem diagnozy i kontroli osiągnięć, ale także motywuje uczniów do podejmowania przedsiębiorczych działań oraz rozwoju intelektualnego.

Sugerowany sposób oceniania

Tabela przedstawia proponowane kategorie oceny osiągnięć ucznia oraz sposoby ich sprawdzania. Kolumna „Waga” dotyczy istotności oceny i jej wpływu na ocenę semestralną lub całoroczną.

Przedmiot oceny	Forma	Waga ^(*)
Wiadomości ucznia	sprawdzian	3
	kartkówka (materiał z trzech ostatnich lekcji)	1
	studium przypadku	2
	ćwiczenia wykonywane na lekcji	1
	praca domowa	1
Umiejętności poszukiwania wiedzy	ukończenie kursów e-learningowych, potwierdzone dyplomem	3
	portfolio	3
	przygotowanie prezentacji na zadany temat	2
	referat	1
Umiejętności praktycznego działania	prace i ćwiczenia wykonywane w grupie	1
	udział w konkursach	3
	uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych (koło przedsiębiorczości, uczniowskie miniprzedsiębiorstwo)	3
	uczestnictwo w projekcie realizowanym w ramach zajęć	2
	przygotowanie projektów uczniowskich na skalę szkoły	3
	przygotowanie pozaszkolnych projektów uczniowskich	4
	studium przypadku	2
Umiejętności komunikowania się	przygotowanie CV i listu motywacyjnego	1
	wypowiadanie się i prezentowanie własnych poglądów	2
	obrona własnych poglądów	3

Przedmiot oceny	Forma	Waga (*)
	autoprezentacja	2
Postawy przedsiębiorcze	inicjowanie działań o charakterze przedsiębiorczym	4
	uczestnictwo w działaniach o charakterze przedsiębiorczym	3

(*) Zmiana wartości w kolumnie „Waga” pozwala nauczycielowi na stworzenie własnej hierarchii istotności ocen częściowych.

Opierając się na tabeli oraz ocenach częściowych otrzymanych przez ucznia w trakcie semestru, nauczyciel otrzymuje **ocenę bazową** na podstawie zamieszczonej poniżej tabeli i następującego wzoru:

$$\text{Wynik} = \frac{(\text{suma stopni wagi 1}) + (\text{suma stopni wagi 2}) \times 2 + (\text{suma stopni wagi 3}) \times 3 + (\text{suma stopni wagi 4}) \times 4}{(\text{liczba stopni wagi 1}) + (\text{liczba stopni wagi 2}) \times 2 + (\text{liczba stopni wagi 3}) \times 3 + (\text{liczba stopni wagi 4}) \times 4}$$

Wynik wzoru	Ocena bazowa
do 1,60	niedostateczny
od 1,61 do 2,60	dopuszczający
od 2,61 do 3,60	dostateczny
od 3,61 do 4,60	dobry
od 4,61 do 5,60	bardzo dobry
od 5,61 do 6,00	celujący

Ocena bazowa jest punktem wyjścia do wystawienia oceny semestralnej lub końcoworocznej. Przy wystawianiu oceny ostatecznej nauczyciel powinien uwzględnić również: zaangażowanie ucznia, inicjatywność, samoocenę, ocenę rówieśniczą. Dopiero po przeanalizowaniu wszystkich informacji może ustalić ocenę semestralną lub końcoworoczną.